

*Титаренко О. О.,**кандидат юридичних наук, доцент,**докторант**Харківського національного університету внутрішніх справ*

ДОСВІД БРАЗИЛІЇ В ПРОГРАМУВАННІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню досвіду Бразилії в питанні програмування (формування державних програм) протидії злочинності в сучасних умовах. Встановлено, що на федеральному рівні в Бразилії формуються програми забезпечення громадської безпеки, які спрямовані в тому числі і на протидію злочинності. Основні акценти таких програм зосереджені на: 1) зниження насильницьких злочинів, грабежів, протидії бандам; 2) реалізацію соціальних проектів на територіях, постраждалих від насильства; 3) формування проектів профілактики на муніципальному рівні; 4) реалізацію програм територіальної поліції і 5) формування людського і технічного капіталу в сфері безпеки.

Визначено, що сильна автономія штатів і місцевих органів влади в питаннях безпеки сприяє формуванню превентивної політики та програмних документів з питань протидії злочинності з використанням підходу «знизу-вверх». Останнім часом базовими документами, які виступають підґрунтям для формування профілактичних програм на рівні штату та муніципалітету, є Національна політика громадської безпеки (PNaSP з 2018 року) та План національної безпеки для громадської безпеки 2018–2022.

Найбільш ефективно програми протидії злочинності були запроваджені в таких штатах: Ріо-де-Жанейро, Пернамбуку та Мінас-Жерайс. Здебільшого такі програми в штатах спрямовані на приборкання та декриміналізацію фавел (окремі райони, які підконтрольні бандам), а потім вже на вирішення соціальних проблем, зокрема: розвиток громади, освіта, охорона здоров'я, усунення факторів ризику, вирішення житлових питань та поширення надання інші публічних послуг.

У Бразилії в сфері протидії злочинності поки залишається актуальним застосування змішаного підходу військово-поліцейського контролю і соціальної профілактики. Проте роль останнього підходу поступово збільшується.

Ключові слова: програмування, протидія злочинності, рівні програмування, програми профілактики, зарубіжний досвід протидії злочинності.

Постановка проблеми. В сучасних умовах протидії злочинності як в Україні, так і в інших країнах світу важливе місце займає питання організації даної діяльності на державному рівні, що безпосередньо пов'язане з формуванням та реалізацією відповідної національної стратегії та державної програми протидії злочинності. Залежно від того, наскільки якісно буде

побудована ця діяльність в державі, буде залежить і ефективність впливу на злочинність та стан кримінологічної безпеки.

З метою вдосконалення вітчизняних підходів до питань програмування протидії злочинності є пріоритетним дослідження зарубіжного досвіду з подальшою можливістю впровадження його кращих практик.

Окремі аспекти зарубіжної практики протидії злочинності досліджували у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні вчені як: Г.А. Аванесов, О.І. Алексєєв, В.А. Ананіч, Ю.М. Антонян, М.М. Бабаєв, О.М. Бандурка, Ю.Д. Блувштейн, В.І. Борисов, О.М. Ведернікова, М.Г. Вербенський, В.В. Голина, І.М. Даншин, О.М. Джужа, А.І. Долгова, А.П. Закалок, А. Ф. Зелінський, С.М. Іншаков, О.Г. Кальман, М.Г. Колодяжний, О.М. Костенко, О.Г. Кулик, О.М. Литвинов, В.В. Лунєєв, С.А. Мозоль, В.О. Пантелєєв, І.М. Серебрякова, О.Ю. Шостко та інші.

Також слід виокремити окремо зарубіжних вчених, які досліджували питання програмування протидії злочинності в країнах Латинської Америки, зокрема: Роберт Мутга (Robert Muggah), Кетрін Агірре Тобон (Katherine Aguirre Tobón), Лаура Шиншилла (Chinchilla M., Laura), Дорін Ворндран (Vorndran Doreen), Бетані Пейшото (Betânia Peixoto), Клаудіо Беато (Claudio Beato), Андреа М. Сільвейра (Andréa Maria Silveira), Ігнасіо Кано (Ignacio Cano)¹, Еміліано Родідо (Emiliano Rojido), Жоао Траяно Сенто-Се (João Trajano Sento-Sé) [1] та інші.

Поряд з цим аналіз вітчизняних досліджень показує про недостатність наукових розробок з вивчення зарубіжного досвіду програмування протидії злочинності.

Метою даної статті є дослідження досвіду Бразилії з питань програмування протидії злочинності (підходи формування державних програм протидії злочинності, рівні програмування, фінансування програм) та визначення підходів та практик, які можуть бути запозичені для України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Населення Бразилії становить 206 мільйонів чоловік, що складає третину всього населення Латинської Америки. Ця цифра характеризує різноманітність місцевих умов і дуже сильні міжрегіональні відмінності в злочинності та попередження злочинності, які проявляються в 26 штатах. Наприклад, якщо в 2012 році в штаті Алагоас рівень вбивств становив 64,6, то в Санта-Катаріні він становив 12,8 на 100 000 населення. З 2014 по 2016 роки в Бразилії спостерігається збільшення рівня вбивств² з 26,46 до 29,53 на 100 000 населення [3].

У зв'язку з тим, що рівень злочинності в Бразилії як і в більшості країнах Латинської Америки залишається одним з високих у світі, то питання протидії та зниження її рівня є актуальним. Зокрема з кінця 1990-х років в Латинській Америці реалізується не менше 1 300 зареєстрованих превентивних програм і проектів, спрямованих на забезпечення безпеки громадян. У Бразилії як і в інших країнах цього регіону (зокрема:

¹ Ігнасіо Кано (Ignacio Cano), Еміліано Родідо (Emiliano Rojido), Жоао Траяно Сенто-Се (João Trajano Sento-Sé) – вчені з Лабораторії з питань аналізу насильства Університету штату Ріо-де-Жанейро (Бразилія) (Laboratório de Análise da Violência, Universidade do Estado do Rio de Janeiro), які провели у 2016 році дослідження 93 чинних програм з профілактики вбивств в країнах Латинської Америки.

² У 2016 році в Бразилії було зафіксовано 61 819 вбивство або в середньому 198 вбивств за день, що складає річний показник рівня вбивств в розмірі 29,9 на 100 000 населення [2].

Колумбії, Сальвадорі, Гватемалі, Мексиці, Нікарагуа та Гондурасі), спостерігається висока концентрація таких профілактичних програм та проектів [4, с. 16].

З точки зору попередження злочинності Бразилія являє собою складну реальність на інституціональному рівні, оскільки бразильський федеральний режим надає штатам достатню свободу щодо розробки політики попередження злочинності і діяльності поліції. У цьому сенсі кожний штат стикається з різними проблемами щодо злочинності і вирішує їх за допомогою своїх власних інструментів та ресурсів.

Ще один важливий елемент для розуміння динаміки злочинності в Бразилії пов'язаний із рівнем урбанізації в країні. Міське населення становить 85% від загальної чисельності населення, а населення найбільших міських центрів дуже велике. Наприклад, в Сан-Паулу проживає близько 20 мільйонів, а в Ріо близько 12 мільйонів жителів. Слід зазначити, що історичний процес урбанізації країни характеризується дуже сильною соціально-просторовою сегрегацією, яка сприяє зростанню міських конфліктів [5, с. 99].

У Конституції Бразилії³, прийнятій 5 жовтня 1988 року, чітко закріплено право автономії і компетенцію штатів відносно політики громадської безпеки та попередження злочинності [6]. Така автономія дещо ускладнює реалізацію федеральної політики в сфері громадської безпеки та попередження злочинності, яка обмежена жорсткими рамками компетенції кожного суб'єкта адміністративно-територіального устрою. З 1995 року проблема безпеки громадян і попередження злочинності стала інституціоналізованою в країні. Ініціативи в даній сфері були спрямовані на покращення координації дій на різних рівнях уряду і співпраці між федеральним урядом і штатами. Серед основних ініціатив, спрямованих задля реалізації цієї мети в Бразилії, можна назвати такі: у 2000 році формування Національної ради громадської безпеки (del Consejo Nacional de Seguridad Pública – CONASP), розробка Національного плану громадської безпеки (del Plan Nacional de Seguridad Pública – PNSP) і створення Фонду громадської безпеки (del Fondo de Seguridad Pública – FNSP); в 2003 році формування Єдиної системи громадської безпеки (del Sistema Único de Seguridad Pública – SNSP); в 2007 році реалізація Національної програми громадської безпеки за участі громадськості (del Programa Nacional de Seguridad Pública con Ciudadanía – PRONASCI) і розробка Національного плану громадської безпеки в 2011 році. Цей досвід створив інституційну основу для реалізації профілактичних і координаційних програм з безпеки, в тому числі і протидії злочинності, на федеральному рівні.

Програма (PRONASCI) реалізовувалась у партнерстві зі штатами і була спрямована на формування заходів щодо попередження, припинення злочинності, особливо в міських районах з найвищими показниками насильства в країні. PRONASCI фактично стала новою парадигмою громадської безпеки, яка була орієнтована на безпеку громадян на ґрунті поваги до прав громадян та участі їх на місцевому рівні в застосуванні і визначенні превентивної політики. Програма орієнтована на: 1) реалізацію соціальних проектів на територіях, постраждалих від насильства, 2) формування проектів профілактики на муніци-

пальному рівні, 3) реалізацію програм територіальної поліції і 4) формування людського і технічного капіталу в сфері безпеки [7, с. 420].

Після 2011 року реалізація Програми була припинена у зв'язку зі зміною політичного керівництва країни і не знайшла підтримки нового федерального уряду, включаючи і фінансування, а також з наступною переорієнтацією правоохоронних органів на посилення репресивного впливу на злочинність [8, с. 153–154].

Останнім часом базовими документами, які виступають підґрунтям для формування профілактичних програм на рівні штату та муніципалітету, є Національна політика громадської безпеки (PNaSP з 2018 року) та План національної безпеки для громадської безпеки 2018–2022.

Національна політика громадської безпеки (PNaSP), передбачає набір принципів, керівних ідей, цілей та інституційних механізмів, які повинні дотримуватися всіма рівнями уряду протягом наступних чотирьох років, незважаючи на той факт, що уряд, який оприлюднив цю політику, завершить свій термін у 2019 році. Таким чином у країні вживаються заходи щодо запровадження спадкоємності реалізації політики в сфері громадської безпеки, в тому числі і в напрямку протидії злочинності [9].

Незважаючи на те, що ця Програма була однією з флагманських програм адміністрації Президента Л. Лулі (Luiz Inácio Lula da Silva, 2003-2011), виникали проблеми в її реалізації. Одна з них пов'язана з формуванням відповідних превентивних проектів для впровадження на муніципальному рівні за принципом «зверху-вниз» без урахування їх особливостей, що істотно не вплинуло на рівень злочинності на цьому рівні. Найбільш успішним проектом в рамках Програми PRONASCI було впровадження підрозділів поліції зі стримування (Pacifying Police Units – UPP) в Ріо-де-Жанейро [5, с. 100].

Ще одна проблема була пов'язана з відсутністю чітких механізмів підзвітності та контролю за профілактичними заходами, що реалізовувалися. Незважаючи на те, що в межах PRONASCI інвестовано близько 7 мільярдів реалів (близько 1 800 мільйонів доларів) протягом чотирьох років, результати по її реалізації були розмитими через кількість і розмаїття проектів, що фінансуються, і невеликої кількості заходів з їх реалізації. Також при реалізації проектів бракувало участі представників громадянського суспільства. Так 94 заходи, розроблені в рамках Програми, були визначені розробниками без будь-яких консультацій з експертами, а проекти були реалізовані без консультацій із громадськістю.

Також у Бразилії на федеральному рівні здебільшого відсутня практика спадкоємності виконання подібних державних програм наступним урядом, що впливає на зміну вектору програмування протидії злочинності кожні чотири – п'ять років. Варто розглянути ініціативи щодо попередження злочинності на рівні окремих штатів в Бразилії, зокрема в Ріо-де-Жанейро і Пернамбуку. У цих штатах дві програми були визнані найуспішнішими в запобіганні злочинності по країні в межах Програми PRONASCI: Програма «Соціальна підтримка Ріо-де-Жанейро» (el Programa Rio Más Social) в Ріо-де-Жанейро і програма «Заповіт на все життя» (el Pacto por la Vida) в штаті Пернамбуку [5, с. 105].

Програми були запроваджені в межах реалізації федеральної Програми PRONASCI та спрямовані на протидію злочинності в цих суб'єктах у два етапи: перший включав в себе діяль-

³ Відповідно до ст. 144 Глави III «Про громадську безпеку» Розділу V «Про захист держави та демократичних інститутів» Конституції Бразилії визначено, що громадська безпека – це обов'язок держави, яке включає право та відповідальність всіх, забезпечується з метою підтримання громадського порядку та недоторканності особи та власності наступними органами: федеральною поліцією; дорожньою федеральною поліцією; федеральною поліцією на залізничному транспорті; цивільною поліцією; військовою поліцією з корпусом військових пожежників [6].

ність підрозділів поліції стримування (UPP), а під час другого здійснювався соціальний вплив.

Здебільшого такі програми були спрямовані на приборкання та декриміналізацію фавел (окремі райони, які підконтрольні бандам), а потім вже на вирішення соціальних проблем, зокрема: розвиток громади, освіта, охорона здоров'я, усунення факторів ризику, вирішення житлових питань та поширення надання інші публічних послуг.

Бразилія з 2008 року запровадила програму боротьби зі злочинністю, спеціально призначену для боротьби з бандами та насильством, що вчинюються бандами. Програма UPP за участю «підрозділів поліції стримування», була запроваджена в традиційно жорстоких фавелах Ріо-де-Жанейро з 2008/2009. Поліцейські UPP добре навчені та освічені як з питань дотримання прав людини, так і сучасним методам роботи поліції, та їх головна мета полягала у витісненні присутності банд в громадах. Основними завданнями цих підрозділів є: 1) зміцнення державного контролю над громадами, що перебувають під сильним впливом озброєних банд, 2) повернення місцевому населенню громадського спокою та встановлення належного рівня громадської безпеки в громадах, яке гарантує їх належний соціальний та економічний розвиток [5, с. 106].

Програма UPP здійснювалася в чотири етапи: 1) тактичне втручання, переважно розроблене групами спеціальних операцій і в тісній координації між підрозділами поліції і армії для ефективного відновлення територіального контролю; 2) стабілізація, яка включає тактичні і облогові дії, щоб підготувати підґрунтя для реалізації; 3) реалізація, коли співробітники поліції UPP спеціально призначені і навчені для цієї функції і займають населений пункт; 4) оцінка і моніторинг.

Станом на 2013 рік 34 підрозділи UPP функціонували в 226 різних громадах з охопленням 1,5 мільйона громадян [10], а з 2018 функціонувало вже 38 підрозділів UPP [11].

Програма UPP до останнього часу показала свою ефективність, значно скоротивши кількість вбивств, а також знизивши рівень насильницьких злочинів. Як зазначається в аналітичних звітах ICPC (International Center for the Prevention of Crime), місцеві жителі в основному позитивно ставляться до такої програми, і переважна кількість жителів відчували себе в більшій безпеці. Крім того, програма UPP символізує нову парадигму попередження злочинності, яка фокусується на соціальній інтеграції та розвитку спільноти [10; 12].

Але останнім часом федеральна інтервенція на фавели показала, що рівень вбивств ще залишається високий і наявність у фавелах поліцейських груп стримування істотно не знижує кількість зареєстрованих повідомлень про насильницькі злочини. Напруга в фавелах залишається високою, а тому в Бразилії до вирішення цієї проблеми підходять комплексно. У зв'язку з чим у 2018 році прийнято рішення про скорочення кількості відділів поліції стримування [11]. У наведеній ситуації можна побачити застосування підходу військово-поліцейського контролю і соціальної профілактики. Проте не завжди складові цього підходу є співрозмірними за обсягами. У випадку з Ріо, був сильний перший компонент, а не другий.

Інший підхід втручання є випадок скорочення кількості вбивств в штаті Пернамбуку через реалізацію програмного проекту «Заповіт на все життя» («Pacto por la Vida» або PPV) [5, с. 109]. Пернамбуку – найбільш густонаселений штат на північному сході Бразилії.

У період з 2000 по 2011 рік середній рівень вбивств становив близько 50 на 100 000 жителів. У період з 2000 по 2005 рік цей показник становив 54,13, а в період з 2006 по 2011 рік знизився до 46,67. Скорочення числа вбивств в Пернамбуку, в період з 2007 по 2011 рік склало 39%. Це вражає зниження рівня вбивств безпосередньо пов'язано із застосуванням програми штату «PPV», яка в більшості передбачає управлінські заходи, спрямовані саме на зменшення вбивств.

Програма передбачала реалізацію заходів за наступними напрямками: 1) розширення і надання кваліфікованого соціального захисту, 2) поліпшення системи управління в'язницями та сприяння повторній соціалізації, 3) здійснення соціальної профілактики злочинності, 4) сприяння учасникам системи стримування злочинності. Слід зазначити, що в рамках цієї програми були істотно налагоджена взаємодія на рівні штату та муніципалітету.

Подібний підхід також був запроваджений і в штаті Мінас-Жерайс. Зниження числа насильницьких злочинів в даному штаті, на думку вченого Бетані Пейшото (Betânia Peixoto), відбулося завдяки реалізації, починаючи ще з 2005 року, таких взаємопов'язаних програмних проєктів як «Залишайся живим» (Fica Vivo) та «Інтеграція та управління громадською безпекою» (Integration and Management of Public Security – IGESP). Програма «Залишайся в живих» заснована на стратегії «Бур'ян і насіння», яка включає в себе кілька елементів Бостонської програми «Перемир'я» (США) та спрямована на декриміналізацію молодіжного середовища та повернення молоді з банд. Цільовою групою програми є молоді люди у віці від 12 до 24 років.

Щодо IGESP, то розвиток Інтегрованого управління соціальним захистом включало в себе такі заходи: впровадження відеомоніторингу «Живе око» (Live Eye), відкриття Академії системи соціального захисту, посилення аналізу і розвідки соціального захисту, впровадження Інтегрованого центру управління та контролю (поліція), Управління інтеграційною політикою системи соціального захисту (поліція), безпеку в громадах, Інтегроване кримінальне розслідування і Модельну поліцейську дільницю [13].

У Бразилії, як і в будь-якій іншій країні, під час зміни керівників держави змінюється і ставлення до політики у сфері протидії злочинності та забезпечення публічної безпеки в країні. У січні 2019 року було обрано нового Президента країни Ж. Болсонару (Jair Bolsonaro), який запропонував продовження саме силового впливу на злочинність та підвищення професійного рівня поліцейських та технічне їх оснащення під гаслом «Спочатку порядок, потім прогрес» (“Order First, Then Progress”) [14].

Щодо питання фінансування превентивних програм та практик в Бразилії, то як зазначають вчені Колумбійського університету (США) Клаудіо Беато (Claudio Beato) та Андреа М. Сільвейра (Andréa Maria Silveira), то більшість бюджетних коштів в сфері публічної безпеки витрачається на підтримання силового правоохоронного блоку (поліція та тюрми), ніж на програми. Залишається проблемним питання об'єктивної оцінки ефективності та якості виконання програм, як правило з-за того що основним актором їх реалізації є поліція, а тому є високий ризик впливу на об'єктивність такої оцінки. Щодо останнього цілком правильно наголошується вченими на запровадження саме оцінки таких програм незалежними суб'єктами та експертами за прикладом США (National Foundation for Criminal Research) [15, с. 188].

Висновки. У Бразилії, як країна з федеральними інститутами, політика безпеки громадян та протидії злочинності зосереджена на створенні практик координації зусиль зі штатами та муніципалітетами, а також створенні фондів, які працюють як винятковий інструмент для розробки планів і програм з протидії злочинності на місцевому рівні. Сильна автономія штатів і місцевих органів влади в питаннях безпеки передбачає використання підходу «знизу-вверх» при формуванні превентивної політики та програмних документів з питань протидії злочинності.

Окрема державна програма в сфері протидії злочинності (або в сфері громадської безпеки) розробляється та реалізується, але стабільність цієї діяльності залежить від політичних факторів (зміна уряду та спадкоємність в реалізації політики). Підґрунтям для формування більшості профілактичних програм на різних рівнях виступає відповідна національна політика в сфері громадської безпеки та план з її реалізації. Останнє може представляти інтерес і для нашої країни, в якій сьогодні ще відсутні затверджені державна стратегія та програма протидії злочинності.

У цій країні поки що залишається репресивний підхід у протидії злочинності, проте поступово розвивається та впроваджується соціальна профілактика.

Література:

1. Mapping of homicide prevention programs in Latin America and the Caribbean / Ignacio Cano, Emiliano Rojido. September 2016. 190 p. URL: <http://www.lav.uerj.br/docs/rel/2016/Relatório%20Final%20Inglês.pdf> (дата звернення 05.05.2019).
2. Brazil Had Record of 168 Murders per Day in 2016. URL: <http://www.laht.com/article.asp?ArticleId=2445506&CategoryId=14090> (дата звернення 06.06.2019).
3. Intentional Homicide Victims. STATISTICS AND DATA / United Nations Office on Drugs and Crime: сайт. URL: <https://dataunodc.un.org/crime/intentional-homicide-victims> (дата звернення 01.06.2019).
4. Muggah R., Tobón K. Citizen security in Latin America: Facts and Figures / IGARAPÉ INSTITUTE, Strategic Paper 33. April 2018. 67 p. URL: <https://www.oas.org/ext/en/security/crime-prevention-network/Resources/Digital-Library/citizen-security-in-latin-america> (дата звернення 02.06.2019).
5. Informe experiencias exitosas en prevención de la criminalidad en América Latina. Una perspectiva territorial de las políticas públicas de seguridad ciudadana en América Latina. Diciembre de 2015 / International Centre for the Prevention of Crime (ICPC). Montreal. December 2015. 140 p. URL: http://www.crime-prevention-intl.org/fileadmin/user_upload/Projets/Informe_Experiencias_exitosas_en_AL_2015_VF.pdf (дата звернення 10.05.2019).
6. Constitution of Brazil. URL: <http://www.v-brazil.com/government/laws/constitution.html> (дата звернення 10.06.2019).
7. De Sá e Silva, F. (2012). «Nem isto, nem aquilo»: Trajetória e características da política nacional de segurança pública (2000–2012). *Revista Brasileira de Segurança Pública*, 6 (2), P. 412–433. URL: https://www.academia.edu/13190178/_Nem_isto_nem_aquilo_trajetoria_e_caracteristicas_da_politica_nacional_de_seguranca_publica_2000-2012 (дата звернення 12.05.2019).
8. Azevedo R.D., Cifali A.C. (2017) Public security, criminal policy and sentencing in Brazil during the Lula and Dilma governments, 2003–2014: Changes and continuities. ten Have C (trans.). *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy* 6 (1): P. 146–163. DOI: 10.5204/ijcsd.v6i1.392. [http://www.crimejusticejournal.com/IJCJ&SD_2017_6\(1\):_146-163](http://www.crimejusticejournal.com/IJCJ&SD_2017_6(1):_146-163) (дата звернення 12.06.2019).
9. Chinchilla M. Laura, Vomdran D. Citizen Security in Latin America and the Caribbean: Challenges and Innovation in Management and Public Policies Over the Last 10 Years / Inter-American Development Bank (IDB). November 2018. 42 p. URL: <https://publications.iadb.org/>

- en/citizen-security-latin-america-and-caribbean-challenges-and-innovation-management-and-public (дата звернення 14.05.2019).
10. Crime in Brazil. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Crime_in_Brazil#cite_note-UNODC-7 (дата звернення 14.05.2019).
  11. Alves L. “Rio to remove half of Police Pacifying Units from favelas” / The Rio Times. April 27. 2018. URL: <https://riotimesonline.com/brazil-news/rio-politics/rio-to-remove-half-of-police-pacifying-units-from-favela-communities/> (дата звернення 14.05.2019).
  12. Oosterbaan S., & van Wijk J. (2015). Pacifying and integrating the favelas of Rio de Janeiro: An evaluation of the impact of the UPP program on favela residents. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 39 (3), 179–198. <http://doi.org/10.1080/01924036.2014.973052> (дата звернення 17.05.2019).
  13. Beato C., Silveira A. (2014) Effectiveness and Evaluation of Crime Prevention Programs in Minas Gerais. *Stability: International Journal of Security and Development*, 3 (1), p. Art. 20. URL: <https://www.stabilityjournal.org/articles/10.5334/sta.dr/> (дата звернення 17.05.2019).
  14. Travis Waldron, How Police Violence Paves The Way To Authoritarianism. Brazil’s new president, Jair Bolsonaro, believes the only good criminal is a dead one. Many Brazilians agree. / *Huffpost World News*. Feb 27. 2019. URL: https://www.huffpost.com/entry/brazil-police-violence-jair-bolsonaro_n_5c475d0ae4b027c3bbc61a54 (дата звернення 17.05.2019).
  15. Beato C., Silveira A. Some Conceptual Basis for Crime Prevention in Brazil and USA: Generic Public Policies and Control Crime Programs. *International Journal of Criminology and Sociology*. 2018. № 7. P. 84–195. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/8824/8abf4eb76462bc9e14b13d7299df52b3725.pdf> (дата звернення 18.05.2019).

Titarenko O. Brazil’s experience in programming of counteraction crime

Summary. The article is devoted to the study of the experience of Brazil in the issue of programming (the formation of federal programs) in counteraction crime in modern conditions. It is established that at the federal level in Brazil, programs for securing public safety are being formed, including those aimed at combating crime.

The main emphasis of such programs is on: 1) reduction of violent crimes, robberies, countering gangs; 2) the implementation of social projects in areas affected by violence; 3) the formation of prevention projects at the municipal level; 4) the implementation of territorial police programs, and 5) the formation of human and technical capital in the field of security. It is established that the strong autonomy of states and local authorities in security matters contributes to the development of a preventive policy and program documents on combating crime using the “bottom-up” approach.

Recently, the basic documents that serve as the basis for the formation of state and municipality-level prevention programs are the National Public Security Policy (PNaSP from 2018) and the National Security Plan for Public Safety 2018–2022.

The most effective anti-crime programs were implemented in states such as: Rio-de-Janeiro, Pernambuco and Minas Gerais. Basically, these programs are aimed at controlling and decriminalizing favelas (separate districts controlled by gangs), and then addressing social problems, in particular: community development, education, health care, risk factors, housing issues, and the spread of other public services.

In the area of counteracting crime in Brazil used of a mixed approach of military-police control and social prevention remains relevant. However, the role of the latter approach is gradually increasing.

Key words: programming, counteraction crime, levels of programming, prevention programs, foreign experience of counteracting crime.